

PRAXIOLOGIA INOVATIV-ARTISTICĂ: OPORTUNITĂȚILE IMPLEMENTĂRII INNOVATIVE ARTISTIC PRAXEOLOGY: DEPLOYMENT OPPORTUNITIES

Vladimir Babii, Associate Professor, Doctor habilitat,
Alec Russo Balti State University, Moldova

Rezumat. În materialul de față este valorificată problema implementării în învățământul artistic național a unei *praxiologii formativ-inovaționale*, care constituie o direcție nouă de cercetare atât în plan teoretic, cât și în plan aplicativ, fiind o continuare logică a *conceptului eficienței educației artistice*, elaborat recent și aprobat în laboratoarele științifice ale IȘE din Chișinău. Conceptul nominalizat fundamentează pozițiile teoretice și praxiologice ale eficienței acțiunii elevului/studentului și profesorului școlar/universitar, oferind noi deschideri pentru modernizarea sistemului învățământului artistic *secundar, profesional și universitar*.

Rezultatele preconizate ale cercetării corelează cu rezultatele investigațiilor obținute în ramura *pedagogiei inovative*, desfășurate pe o arie largă de către echipa și adepții proiectului științific instituțional *Managementul implementării praxiologiei formativ-inovaționale în sistemul învățământului artistic național*, care înregistrează anumite succese în domeniul vizat și, care sunt demne de a fi urmate atât de factorii interni, cât și de cei externi.

Cuvinte-cheie: praxiologia inovativ-formativă, eficiența educației artistice, succes personal, succes public, acțiunea elevului, acțiunea profesorului, pedagogia inovativă.

Abstract. In the material is treated the problem of the deployment into the national artistic education an innovative praxeology, which constitutes a new direction of research in theoretical and practical level, being a logical continuation of the efficiency concept in arts education. The concept is approved in scientific laboratories of IES from Chisinau and it is based theoretical positions and is nominated praxeological basis of the efficiency of the pupil's and teacher's action, offering new openings for upgrading in secondary and professional artistic education.

Expected results of the research correlates with findings obtained in innovative pedagogy, carried out over a large area by the team of scientific project *Management of formative innovative praxeology deployment to the national artistic education system*, which recorded success in the targeted field and worthy of being followed by internal factors and external ones.

Keywords: innovative formative praxeology, efficiency of artistic education, personal success, public success, pupil's action, teacher's action, innovative pedagogy.

Noțiuni generale. Considerând acțiunea artistică (AA) drept componentă fundamentală în echilibrarea sferei teoretice și praxiologice, găsim de cuviință să identificăm noțiunea de *acțiune*. **Acțiunea** este un cuvânt de proveniență latină cu sensul de „*acsio*”, adică *a face, a acționa*. În DEX **acțiunea** este calificată ca „faptul de a acționa, activitate întreprinsă pentru atingerea unui scop”. Pornind de la esența noțiunii nominalizate, vom specifica că principalul sens al acesteia se reduce la fenomenul de *acționare*, însă nu la voia întâmplării, ci pentru a atinge un anumit scop. În legătură cu abordarea acțiunii în plan educațional apare întrebarea: „Care este dimensiunea procesului de acționare?” În literatură acțiunea este tratată drept act practic al unei activități. Însă există și părerea că acțiunea se reduce nu numai la sfera practică, ci cuprinde și sfera proiectării/planificării, adică ceea ce are loc în termeni mentali (teoretici). Cu alte cuvinte, însuși faptul de a înainta scopul acțiunii, intenția de a proiecta mersul realizării, constituie un pas acțional. În acest sens, acțiunea întrece hotarele unei activități propriu-zise cu componentele sale tradiționale: *scop, motive, operații* etc.

Acțiunea artistică a elevului/studentului constituie un microsistem comportamental *activizat* (mobilizat/angajat) de către stimulii pedagogici (principii, metode, tehnici), pentru a *mări continuu efortul, pentru a-l ajuta pe elev să se înscrie în curba efortului* (I. Radu și M. Ionescu). Măiestria pedagogică, în acest sens, implică stimularea orientată a atitudinilor elevului/studentului față de obligațiile instructive și sociale, față de gradul introspecției scopurilor și sferei motivaționale. Orientarea sistemică a personalității *spre rezultat*, însoțită de procesele *schimbării și inovării* propriilor valori, trebuie susținută continuu de factorii de personalitate: *inteligență, spirit de inițiativă, perseverență, voință autonomă, abilități artistice sporite, imaginație creativă, emoționalitate, responsabilitate*.

În cadrul experimentului de față au fost luate în calcul atât aspectele legate de sfera teoretică (a proiectării) AA, cât și de sfera ei practică, adică procesul de realizare. Accentul pus pe o sferă sau alta a AA, în mare parte, depinde de vârsta de școlarizare. Astfel, în lucrul cu elevii claselor mici o pondere considerabilă vor avea aspectele legate de sfera practică a acțiunii elevilor: *audio-video, percepere-interpretare, percepere-joc/coregrafie* (interpretare vocal-corală, muziciere vocal-instru-

mentală, executarea mișcărilor de dans, executarea/crearea jocului muzical etc.). În lucrul cu elevii vârstei adolescente, cu studenții de rând cu acțiunile cu caracter practic, o pondere aparte vor avea acțiunile cu caracter teoretic: *proiectare/anticipare, ipotetizare, analiză, generalizare* etc.

Relația **Stimul – Răspuns/Comportament** în contextul AA este tatonată, mai cu seamă, pentru obținerea unui efect de conexiune scurtă, în defavoarea tendinței de a varia diversele cauze pe care, deseori, în contextul educației, nici nu le luăm în seamă. Mesajul artistic oferă persoanei concrete multiple posibilități de a varia sentimentele sale. Abilitatea de a varia depinde de gradul de manifestare a proactivității. Persoana proactivă creează dintr-un sentiment simplu o gamă de noi sentimente și sensuri, un șirag de sentimente compuse, pe care le aduce la un sens fundamental și viceversa, în timp ce persoana reactivă tinde spre o bagatelizare, banalizare a sensurilor, optând mai degrabă pentru o gamă de sensuri care aparțin celor învățate. Puterea performantă a unei persoane în domeniile de artă, și nu numai, este aceea de a operaționaliza cu libertatea de a alege între stimul (S *teoretic/practic*) și răspuns (R *teoretic/practic*) sentimentele sau valorile, deciziile personale sau împrejurările – aspecte indispensabile ale *modelului proactivității artistice*.

Condițiile în care se desfășoară acțiunea artistică. *Mediul instructiv-educational* (MIE) pune în valoare demersurile normative necesare pentru desfășurarea calitativă a procesului de predare-învățare-formare (curriculum, conținuturi, metode, principii, obiective, strategii, concepte, manuale, ghiduri metodice etc.). Cât privește natura mediului nominalizat, ar fi vorba, în primul rând, despre stimularea la elevi/studenți a *necesității* individuale pentru *autodepășire, schimbare, perfecțiune*. Aceste calități ale personalității le abordăm nu din simpla dorință de a accentua preferințele pentru un anumit gen de activitate, ci în favoarea perfecțiunii ca mod de existență, ca mod de a fi, de a exista, de a activa.

Mediul individual (MI), spre deosebire de alte medii, este un mediu destul de dificil, închis, deoarece în centrul funcționării acestuia se află obiectul/subiectul educației – elevul/studentul cu multiplele și diversele sale particularități: *psihice* (atenție, gândire, voință, imaginație, afectivitate etc.), *de personalitate* (cogniție, inteligență, atitudini, conștiință, empatizare etc.); *de comportare* (acționare reproductivă/creativă, proactivă/reactivă, centrată valoric/nonvaloric, *introdusă/închisă*, situată în succes/insucces etc.). Fiecare persoană, în ambianță cu *mediul cultural, mediul instructiv-educational* își formează un spațiu, un *mediu* intelectual personal, individual. Intervenția noilor fenomene în spațial sau *mediul individual*, în funcție de principiile de care persoana concretă se conduce, de conținutul *hărților individuale* (succesivitatea pașilor de acționare realizată în conformitate cu principiile eficiente/ineficiente), de comportamentul efectuat cu caracter pozitiv/negativ – toate acestea formează acel unicitar, inedit stil de personalitate.

Mediul artistic (MA) integrează MIE și MI, ceea ce oferă profesorului și elevului/studentului șansa să relaționeze echilibrat, pentru a contribui la o rezultativitate eficace. Mediul artistic reprezintă o subdiviziune a mediilor ereditare și sociale cu pretenții de întregire, deoarece constituie elementul fundamental al integrității. Cu alte cuvinte, acest mediu, putem spune, constituie un *înveliș* extern și, totodată o *încorporare* internă în structura personalității, formând acel *cadru, spațiu, intermediu* de manifestare, autorealizare a potențialităților *individuale*. Activismul elevului/studentului manifestat prin: *gândire critică, percepție integrată, imaginație creativă, empatică și proactivă* constituie factorul mijlocitor, de legătură dintre lumea internă și lumea externă a persoanei.

Toate cele trei medii menționate anterior au o semnificație teoretică și una practică. Astfel, praxisul pedagogic nu poate funcționa în lipsa materialelor teoretice și invers, teoria educațională ar fi lipsită de sens fără baza experimentală efectuată pe teren; achiziția cunoștințelor teoretice de către elev/student ar fi o depozitare inutilă fără aplicarea conștientă a acestora în practică; experiențele inovaționale ar rămâne nevalorificate și neconceptualizate fără o instrumentare teoretico-metodologică pentru ca acestea să devină un traseu cu semnificație valorică generalizatoare și de progresare continuă a praxisului formativ.

Factorii de însoțire a acțiunii artistice. Acțiunea umană, în parte, acțiunea artistică rămâne a fi, după cum menționăm anterior, veriga de legătură între teorie și practică, ceea ce ne obligă să evidențiem factorii de însoțire a acesteia din perspectiva unei praxiologii eficiente. Printre factorii de însoțire a acțiunii artistice vom expune:

- *intervențiile* așa-numitor factori pozitivi, cu aport facilitator și a așa-numitor factori, cu aport negativ, adică frenatori. Cert rămâne faptul că de la caz la caz fiecare din acești factori poate influența atât cu rază pozitivă, cât și cu rază negativă: nivelul de direcționare cu elementele procesului de empatizare artistică a elevului/studentului; transpunerea în rolul altuia, inclusiv, în rolurile artistice; suprapunerea propriilor sentimente cu sentimentele altora; deschiderea intimă prin prisma sensurilor, ideilor artistice etc.
- *motivația eficacității AA*, exprimată prin motivele-stimule: *imitare, exersare, realizare conform modelului sau „hărților” prescrise din exterior, refăcere, schimbare, dinamică, activism, libertatea deciziei, luarea de inițiative, autoconducere*;
- *succesul motivațional*, abordat în termeni de principiu al stimulării, organizării și realizării AAaE/S;
- *motivele-valori*, conceptualizate în *proactivitatea artistică* și specificate în felul următor:
 - a. motivul „**influenței tacite**” (W. G. Jordan) cu sensul de a influența elevul/studentul prin felul de „a fi”, de a radia ceea ce ești, a audia și pricepe arta, a o crea, interpreta – toate fiind stimulate de factorul-motiv: „influență tacită”;
 - b. motivul „**satisfacției de durată**” (St. R. Covey) este o necesitate primordială în legătură cu activitatea artistică. Acest motiv oferă persoanei rezistență, tărie de caracter în reluarea repetată a acțiunii;
 - c. motivul **transferului artistic** asupra altor domenii de activitate;
- *comunicarea artistică*, realizată prin mijloace specifice limbajului (ex., muzical) și altor arte (intonație, verbalizare poetică, mimică/pantomimă, mișcări ritmice/de dans);
- *stimularea* externă și internă;
- *rezultatul (efectul)* real și ideal;
- *evaluarea și autoevaluarea* comportamentelor proprii și ale altora;

Condițiile organizării unei acțiuni artistice. Mai întâi de toate, vom porni de la condiționările acțiunii artistice, care pot fi:

de ordin teoretic:

- formularea scopului-motiv (*ce am de făcut?*);
- identificarea condițiilor în care se preconizează a realiza AA (*unde am de acționat?*);
- expectarea posibilităților/disponibilităților individuale (*de ce dispun la moment?*);
- calcularea/evaluarea preventivă a efectului/câștigului obținut de pe urma realizării AA (*cu ce mă aleg?*);

de ordin practic:

- testarea mijloacelor și tehnicilor de acționare;
- alegerea variantelor optime de acționare;
- disponibilitatea de a colabora cu profesorul și colegii;
- recunoașterea și discriminarea erorilor/eșecurilor curente și finale;
- descrierea și relatarea altora a propriilor sentimente trăite în timpul acțiunii;
- autostimularea reacțiilor prompte;
- proiectarea unui comportament artistic;
- aprecierea nivelului de deschidere a altuia față de comportamentul propriu;
- constatarea nivelului de influență asupra altuia a comportamentului propriu deschis.

În șarja de organizare a acțiunii artistice ne putem confrunța cu așa-numitele *influențe imprevizibile*:

- în unele cazuri **deschiderea** comportamental-artistică a elevului/studentului spre spirit, spre interior poate fi intenționat întâmpinată cu reacții negative de către factorii externi;
- în procesul de desfășurare a AA se infiltrază factori frenatori, de ordin subiectiv: invidie, lașitate, acuzare intenționată etc.

Categorizarea acțiunilor artistice. La moment nu există o clasificare complexă a AA, decât o sistematizare a activităților muzicale, generalizată de I. Gagim. De aceea, având drept repere tratările existente ale problematicii vizate, vom căuta să sistematizăm AA conform următoarelor aspecte:

1. în funcție de conținutul și tipul acțiunii

1.1. AA de percepere:

- audiție pe viu;
- audio;
- audio-video;
- percepere-interpretare;
- percepere-joc/coregrafie;

1.2. AA de executare/interpretare:

- vocal-solistică;
- vocal-corală;
- vocaliză;
- instrumentală (a componentelor facturii: melodie, armonie, metru/ritm);
- vocal-instrumentală;

1.3. AA de creare/improvizare:

- melodică;
- melodico-armonică;
- ritmică;
- melodico-ritmică;

1.4. AA de lectură muzicală:

- solfegiere;
- solmizare/fonogestică;
- citire/descifrare a partiturilor elementare;

1.5. AA de comentare/evaluare:

- comentare orală;
- referat scris;
- evaluare realizată prin comentare sau prin scale.

2. în funcție de direcția desfășurării acțiunii:

2.1. AA centrată pe cogniție:

- selectiv-valorică;
- teoretică (problematizată, euristică);
- creativă;

2.2. AA centrată pe exersare:

- de dezvoltare a tehnicii interpretative;

2.3. AA centrată pe performanța interpretativă/creativă:

- perceptiv-proiectiv-verbală;
- de performare a artistismului/ținutei interpretative;
- de valorificare a potențialităților individual-creative în practica interpretativă.

3. în funcție de etapa la care se desfășoară AA:

3.1. AA la etapă teoretică:

- proiectare/planificare;
- ipotetizare/anticipare;

3.2. AA la etapă practică:

- realizare graduală;
- autoevaluare;
- verificare a efectului/rezultatului final, raportat la demersurile inițiale/de start.

4. în funcție de caracterul intervențiilor externe:

- AA individuală/independentă/intrajdependentă;
- AA interactivă: Profesor → Acțiune → Elev/Student (P – A – E/S);
- AA mediată de manual sau de alte surse: Elev/Student → Manual → Acțiune (E/S – M – A).

5. în funcție de dinamica desfășurării:

- AA promptă/expres;
- AA latentă (a se vedea Modelul comportamentului latent);
- AA dinamică (a se vedea Modelul succesiunii de operații în AAaE/S).

6. în funcție de dominanța unui sau altui principiu:

- AA proactivă;
- AA centrată valoric;
- AA introdusă;
- AA creativă;
- AA care înregistrează un succes personal înalt.

7. în funcție de metodele utilizate:

- AA de expunere a reflecțiilor personale;
- AA de influență criptogenă;
- AA arhitectonică;
- AMA de modulație;
- AA studiului de caz;
- AA bazată pe conversație euristică.

8. în funcție de scopul, motivul sau stimulul realizării acțiunii:

- AA de prospecție/expectare;
- AA de retrospectivă;
- AA de comunicare;
- AA de evoluare concertistică/publică.

9. în funcție de orientarea efortului:

- AA cu orientare intrinsecă, de interiorizare a experienței practice;
- AA cu orientare extrinsecă, de exteriorizare/implementare în practică a ideilor/conceptelor create în interioritățile Eului.

10. alte tipuri de AA:

- AA închisă, lipsită de comentarii și efecte exterioare;
- AA deschisă, însoțită de comentarii/deschideri sentimentale, abundență de efecte exterioare;
- AA de cuantificare a resurselor personale: autovalorificare, autocritică, empatizare.

Natura AA este calificată în funcție de următoarele stări-situații:

- *directă*, când elevul/studentul nemijlocit relaționează cu obiectul asupra căruia își îndreaptă eforturile fizice și spirituale;
- *indirectă*, când relația dintre elev și obiectul acțiunii este mijlocită de o altă persoană.

Bibliografie:

1. BABII V., 2014, *Educația artistică: abordare praxiologică*. Conf. șt. internațională: Învățământul universitar și piața muncii: conexiuni și perspective, Chișinău, USM, 21-22 noiembrie.
2. BABII V., 2014, *Eficiența acțiunii muzical-artistice a elevului: studiu teoretico-praxiologic*. Conf. șt. internațională: Eficientizarea învățământului – vector al politicilor educaționale moderne, Chișinău, IȘE, 11-12 decembrie, 2014.
3. BABII V., 2015, *Implementarea praxiologiei inovaționale în învățământul artistic: realitate și deziderate*. În Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Școala modernă: provocări și oportunități, 5-7 noiembrie, 2015, Chișinău: IȘE, p. 131-135.
4. GOLU M., 1993, *Dinamica personalității*. București: Ed. Geneze.
5. JOIȚA E., 1998, *Eficiența instruirii: Fundamente pentru o didactică praxiologică*, București: Ed. Didactică și Pedagogică
6. JOIȚA E., 1999, *Pedagogia: știința integrativă a educației*, Iași: Ed. Polirom.